

Мирослав Васин

ЛИПЕ НЕ МИРИШУ УВЕК ИСТО

Уредник
Зоран Колунџија

Мирослав Васин

ЛИПЕ
НЕ МИРИШУ
УВЕК ИСТО

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Мојој кћерки Јелени

Полавље прво ПЕДЕСЕТЕ

– Чобан –

Као кроз маглу Сава је чуо велики зидни сат у гостинској соби, али, онако бунован, није могао да процени да ли је било три или четири откуцаја. Када је отворио очи одмах му је било јасно да се успавао јер је кроз прозор већ допирало дневно светло, истина стидљиво и слабо, али сасвим довољно његовом искусном оку да процени да се зора већ увелико забелела и да је окаснио са устајањем.

Брзим покретом збацио је са себе танки чаршав којим се лети покривао и, пипајући босим ногама по земљаном поду, покушао да назује кожне папуче. Као по обичају, једне није било у близини, тако да је морао, сав укочен од спавања, да клекне и да је у полумраку потражи испод кревета. Док се полако усправљао осетио је бол у крстима и први пут тога дана је сочно опсовао.

Псовка је била део Савиног идентитета, као и идентитета свих сељака из Чуруга, великог бачког села на обали Тисе. Са псовком је почињао и завршавао дан, она је ружила и кудила, тешила и давала одушка. Псовало се и када је било и када није било потребе; сматрало се да ниједан дијалог, монолог, препуцавање и разговор није довољно изражајан уколико није зачињен бар једном псовком.

Било их је разних, од оних, у суштини, доброћудних, које су имале за циљ да истакну пријатељско обраћање, па до оних изговораних у бесу са намером да изазову вербални или физички сукоб.

„Ал’ си леп и паметан, сунце ти јебем, као да те није овај баба направио” знао је, рецимо, пријатељ да зачикава пријатеља, хвалећи му дете. Уз такве псовке се честитало, наздрављало и поздрављало.

За разлику од њих, злонамерне и жестоке псовке увек су биле пратиље свађа и кафанских туча, када су сељаци, под дејством ра-

кије, били посебно инспирисани да што грубље вређају оне који су им се у том моменту чинили као најгори непријатељи, а са којима су, врло често, током тог истог дана косили, орали и обедовали на њиви. Често је подмукла и опасна кафанска псовка доводила до туча и крвавих сукоба, јер је сваки Чуружан, по традицији и неписаном правилу, увек имао брицу у џепу.

Све у свему, сеоски разговори и дивани нису се могли замислити без псовања као обавезног зачина, јер би онда били безукусни попут рибље чорбе без љуте паприке. Или, како је једном рекао Савин отац Милош, одговарајући на сталне прекоре своје жене Данилке да много псује :

„Е, у очин, кад не би псов’о осећао бих се ко да идем шором без шешира”. А видети чурушког домаћина на улици без шешира лети, или зими без шубаре, било је тешко замисливо, чак се сматрало и непристојним.

– Чобанство –

Сава Шовљански био је сеоски чобан. Није имао много земље, свега осам ланаца, од чега су половина биле баште на влажној земљи поред Тисе, и од тога се није могло живети. Можда би данас, када је остао сам, и могао, али раније, док је његова жена Анка била жива и док су деца још била ту, тих неколико ланаца није могло да обезбеди довољно хлеба. Зато се, још пре рата, определио за чобанлук, са идејом да, кроз чување туђих оваца, формира сопствено стадо и зарађује за живот продајом вуне, млека и киселог млека.

На такву одлуку утицало је и то што се у његовој породици увек имало по неколико оваца, јер се знало да је овчије млеко за децу здравије од крављег, а деце је, хвала је Богу, увек било у кући Шовљанских.

У прво време свог чобановања Сава није наплаћивао паорима чување оваца у новцу или у кукурузу, него су му они, по договору, давали јагње или овцу сваких неколико месеци, тако да је већ после

две године успео да формира сопствено стадо од педесетак оваца и од онда је почео да наплаћује чување. Често је знао да каже да му је много лепше да пази туђе овце сада када и он има своје стадо, јер се осећа као газда.

Чувањем оваца Сава се бавио већ двадесетак година и новац који је зарађивао од чобанлука, продаје млека и киселог млека и обраде оно мало земље коју је имао, омогућили су његовој породици пристојан живот, Урошево школовање и Јелкин мираз.

Иначе, сеоски чобани су уважавани у Чуругу, без обзира на то што су то, углавном, били сиромашнији људи. Њима се поверавало оно најдрагоценије што сељак има – стока од које је живео, која га је хранила, са којом је поистовећивао судбину своје породице. Поред тога што су чобанима плаћали у новцу или кукурузу, паори су и општини, која је била власник пашњака, били дужни да плате попашу – тако се звала накнада за свако грло које пасе на општинској земљи. Због свега тога сваки од њих добро је пазио коме даје своје овце на чување.

Овце су се истеривале на пашњак, у рит, средином пролећа, обично крајем марта и остајале су до позне јесени. Тамо су на више места постојале колибе у којима су чобани спавали. Често су знали и да врате овце у село и да их свакодневно изводе на ближе пашњаке у рит, нарочито када би неколико дана падала киша или када би била суша па ритски бунари не би имали довољно воде.

Понекад би се вратили и без неке преке потребе, како би се домаћини уверили да су им овце на броју, да су ухрањене и здраве. Тада би се већ сутрадан поново ишло у рит.

Чобани су се обавезно враћали у село и када би учестала невремена са грмљавином. Муња и громава су се плашили пулини, овчарски пси који су држали стадо на окупу и без којих чобани нису могли да замисле свој живот. Једина ситуација када пулини не би водили рачуна о овцама је за време грмљавине, тада би се разбежали тражећи неко склониште. Овце би осетиле да нема ко да их чува и кренуле би свака на своју страну. У страху да се нека не изгуби, чобани би тада, обично по највећем пљуску или ветру, излазили и

враћали их у импровизоване торове. Касније, када би невреме престало палили би ватру и сушили одећу, молећи Бога да се не разболе, јер је у то време постојао велики страх од упале плућа, коју су знали да зову и чобанска болест.

Није свако могао бити чобан, то је морао бити здрав и јак човек који је својим понашањем уливао поверење. Нико није очекивао да они буду другачији од осталих, а сви Чуружани су волели да заседну у задимљеним сеоским бирцузима, да понекад и мало више попију, али је чобан био под посебном присмотром и у кафанама и на ва шарима, па ако би домаћин проценио, или му неко јавио, да је овај синоћ много пио и да ће ујутру бити мамуран, врло често се дешавало да тога дана не пусти своје краве и овце са њим у рит, тако што, једноставно, не би отворио капију. Домаћин је знао и да оседла коња и обиђе стадо уколико би чуо да је претходне вечери чобан попио много ракије. Смирио би се тек када би се уверио да су му овце на броју и да мирно пасу.

Чобански посао није био лак, иако је увек било оних који су га потцењивали и представљали као целодневно лежање у хладовини док краве и овце пасу. Требало је бити јако пажљив и пазити на стадо, увек бити у близини неког бунара и појила и беспрекорно познавати сваки пашњак, јер, не дај Боже, да говече или овца поједе неку отровну траву од које јој се надима стомак, од чега може и угинути. То је захтевало од чобана да познаје сваку травку и да зна сваки пашњак који је безбедан по стоку.

Ноћи су обично проводили у чобанским колибама у рити, изложени навали комараца и разних других инсеката, знала је да их пробуди и змија белоушка гмижући им по руци или по грудима, а ноћу су се плашили и нечастивих сила за које се причало да живе на ритским просторствима. Увек их је било више на окупу, без обзира на то да ли су спавали под ведрим небом или у колиби, па су се осећали сигурнијим.

Домаћинима, чије су овце чували, било је у интересу да буду у добрим односима са чобанима, тако да су знали да им гурну у торбу флашу ракије или овеће парче шунке или сланине.

„Нек’ се нађе у риту”, говорили су, надајући се да ће због тога чобан посебну пажњу посветити баш њиховим овцама.

Знали су ти исти домаћини да буду и сурови, нарочито када би се нека овца или крава изгубила или када би се разболела и уинула. За то је увек био крив чобан и за њега није било милости.

Причало се у Чуругу о два случаја када су чобани пред гневом сељака морали да напусте село; један је побегао јер је негде у риту изгубио две краве које никада нису нађене, вероватно су отишле до Тисе и препливале у Банат, а у другом случају су се краве најеле љубичастих бобица и у току ноћи једној од њих није било спаса. С обзиром на то да се и осталим кравама надуо стомак, али су се некако извукле, бесни паори су закључили да чобан није добро пазио на њих, тако да је он, бојећи се њиховог гнева, брже-боље покупио оно мало прња што је имао и побегао из села. Вероватно му то није тешко пало јер је долазио из Босне да чува овце и није имао фамилије овде, у селу.

– Сава, један од чобана –

Сава је важио за доброг чобана јер никада није изгубио нечију краву или овцу. Ипак, било је и оних који нису имали баш потпуно поверење у њега јер се знало да хоће да заглави у кафани и да се посвађа. Знало се да је једном убио свог пса тако што га је ухватио за реп и разбио му главу о зид штале зато што је удавио кокошку. Према причи његовог првог комшије који је то посматрао преко баштенске тарабе, мали Урош је, плачући, утрчао у кућу, а Анка, која је, привучена грајом изашла из кујне, страшно се уплашила видевши мужа крвавих руку и мртвим псом под пазухом. Вриснула је:

„Шта уради, црни Саво”, окренула се и пошла до Уроша који је ридао у ходнику, што из жалости за својим омиљеним љубимцем, што од шока због суровости свог оца, ког никада није видео таквог.

Сава се окренуо и дрхтавим гласом одговорио:

„А шта ће ми, ког очина, кер који дави кокошке”.

Већ је после неколико минута сео на валов, полако умотао и запалио цигарету; сада му је већ било жао пса ког је волео, још више га је заболела Урошева туга.

„Јебем ти овакав живот”, опсовао је и дубоко повукао дим.

У суштини је био добар човек, имао је широку, равничарску душу, али је то некако ретко показивао, плашећи се да ће се то сматрати његовом слабошћу.

Непрекидна борба за егзистенцију захтевала је од домаћина да буде апсолутни ауторитет, недодирљиви господар коме се тешко могло приближити и који је, на први поглед, био брижљивији према својој стоци него према жени и деци.

Понекад је чак изгледало да се Сава стидео своје, у суштини, добре душе и трудио се да се пред другима покаже да је сличнији њима него самом себи, трудио се да буде строг отац свом Урошу и својој Јелки, иако му је то тешко ишло.

Али, и он је, као и сви други, сматрао да показивање нежности према деци није добро јер их чини размаженима и превише осетљивима.

Рођење првенца Уроша доживео је као испуњење своје најужареније жеље; Јелкино рођење га је разнежило, и зато му је било тешко да од њих сакрије своју љубав и чињеницу да их крајичком ока стално посматра, спреман да, као животиња, реагује ако се они, његови младунци, нађу у некој опасности.

Према Анки никада није био груб. Чуружани Анку памте као добродушну, ситну жену, црних крупних очију и бледог лица, уоквиреног праменом смеђе косе који је провиривао испод мараме. Заједно са Савом преживела је тешке ударце који су погађали Шовљанске и то се видело на њеном лицу. Док је још била жива, увек су је сматрали старијом него што јесте.

Њихов син Урош се сећао да је причала како је, пре више од тридесет година, пред црквом, када је први пут видела Саву, одмах осетила да се у том ђилкошу крије добро срце и да је момачком обешћу, коју је нападно показивао, више импресионирао самог себе него друге.

Али, у суровости сеоског живота и непрекидној борби за егзистенцију, важила су и немилосрдна правила опстанка у којима није било много места за емоције. То не значи да сељак није волео своју децу и своју жену. Напротив, његова грубост је и имала за циљ да припреми синове и кћери за живот који је пред њима, као и да покаже жени чврстину мушке руке.

Такав је био и Сава. Ипак, сваке ноћи је устајао да провери да ли су Урош и Јелка покривени, а знао је и да привуче столицу њиховим креветима и да их дуго посматра. И према Анки се тако понашао и увек се трудио да је не пробуди када би устајао, желећи да јој омогући да спава бар још неко време. Ноћ је била време за емоције, а дан је био позорница сурове борбе за опстанак.

Сељаци нису веровали никоме, ни политичарима, ни судовима, ни полицији, ни првим комшијама. Били су неповерљиви према свима, безрезервно су стрепели једино од Бога и неба. Божјег суда су се бојали и једино је пред Господом свако отворено показивао све своје страхове и слабости. Седећи на свом месту у цркви недељом пре подне, држећи изгужван шешир у руци, сељак се скрушено у себи молио, у нади да ће му Свевишњи услишити молбе и сачувати дом од свих зала, непогода и болести и подарити му добар род како би могао да прехрани своју породицу.

– Чуруг и Чуружани –

Педесетих година двадесетог века, Чуруг је било велико, типично бачко село, са много дугачких, ушорених улица које су се укрштале под правим углом, православном црквом у центру села, школом, неколико кафана, зградом земљорадничке задруге, домом културе, железничком станицом, биоскопом, уз лекарску и ветеринарску амбуланту и ветрењачу.

Пре рата, преко пута православне, била је католичка црква, али су је домаћи Срби срушили након ослобођења, када су и отерали Мађаре из села, као освету за злочине почињене у злогласној рацији.

То трагично време страшних злочина и сурових освета, биће део ове приче.

Чурут је село са богатом историјом, на коју су утицали бурни догађаји на овом простору у последњим вековима. Сваки политички потрес у државама у којима су живели имао је утицај на Чуружане и односе међу њима; чак би се могло рећи да је висока политика утицала на живот сваког појединца.

Село је било богато, са обиљем изразито плодне земље у свом атару.

У златно доба занатства и трговине, крајем деветнаестог и почетком двадесетог века радње је тешко било избројати. Било је ту ковача, колара, кројача, опанчара, бербера, столара, зидара, обућара, месара, касније и електричара.

Посебна прича су били бербери, звали су их занатска господа. Бербернице су била места где су се мушкарци свакодневно окупљали, нарочито пијачним данима пре подне. После пијаце, које су биле уторком и суботом, обично би свраћали да се обрију, прочитају новине, и да од бербера, који је знао сва дешавања у селу, чују најновије новости. Посебан углед су уживали јер је значајан део њих знао да вади зубе. Имали су специјална клешта и знали су где треба да притисну на слепоочници да мање боли. Када би извадили болни зуб и пружили човеку флашу ракије да испере уста, операција би била завршена. „Пацијент” не би могао да верује да се лишио несносне зубобоље, а берберин је био срећан што није пошло по злу. Присутни би са дивљењем гледали мајстора и тапшали га по раменима.

И трговина је одувек цветала у селу, нарочито у време док је постојало пристаниште на Тиси и од када је, 1899. године саграђена железничка пруга. Мноштво радњи мешовите и друге робе одувек је красило чурушке главне улице и центар. Предузимљиви људи увек су тежили да их отварају, једино су их затварали тридесетих година због економске кризе, као и после рата, када су комунистичке власти сузбијале приватни сектор.

Одувек је Чурут био познат и по великим вашарима. Почетком пролећа, лета, јесени и зиме велики број људи из даље и ближе око-

лине скупљао се на њима. У мноштву великих шатора пекло се печење уз музику циганских оркестара, а пиће се точило немилице. Брзо су нестајале флаше ракије и буради пива и вина. Частило се и плаћало на све стране, заливан је сваки посао.

Често се дешавало да домаћин дође кући и без коња или краве и без новца који је добио њиховом продајом. Он је био у џеповима тамбураша или испод кошуља које су покривале бујна попрсја лепих певачица.

Док би очеви пили и лумповали уз музику, њихове жене су водиле децу на рингишпил, да гледају гутаче ватре или како медведи играју. И док су деца уживала, оне су забринуте и бесно погледавале према шаторима, плашећи се да ће баба потрошити сав новац који су добили за продају стоке, жита или кукуруза.

Чуружани су увек говорили да је њихово село најлепше на свету, првенствено мислећи на чувену, велелепну цркву, главну улицу под липама и Тису.

– Чурушка црква –

Православна црква је симбол села и ниједна прича о њему не може бити испричана без њене главне улоге.

Домаћи Срби били су изузетно поносни на њу, а она се називала *сеоском* само због тога што се налазила у селу, али је својом величином и лепотом била достојна и највећих градова. Половином осамнаестог века, када је саграђена, била је највећа у српском православљу.

Када би у чурушку фамилију дошли гости са стране, домаћин би, обавезно, пре гостинског ручка, водио придошле да виде цркву, уживајући у њиховој задивљености храмом који је изазивао страхопоштовање својом величином, великим и два мања торња и јединственим иконостасом од белог мермера.

Црква је имала изузетно велика звона, знало се да су једна од највећих у православним црквама, и сваком оном ко их је чуо остао је у сећању њихов дубоки и кристално јасни звук.

Чуружани су се будили, живели и легали уз тај топли звук звона који је сваких четврт сата откуцавао по једном, а на пун сат је звонио онолико пута колико је било часова.

Ујутру и увече, позивајући на службу, звонила су сва звона, а величанствени тон се чуо у свим деловима села и на свим околним сашима, а када би био леп дан и ваздух, како се каже, провидан, чула би се и у суседним местима, удаљеним и по десетак километара.

Чурушки Срби су били заљубљени у своју цркву и њена звона. Много је прича које сведоче о тој вези. Црква је била место молитве, наде у Божју милост, вапаја за здрављем, срећом и бољим животом.

Увек када би било тешко одлазило би се у њу, како би се, у тишини и тихим молитвама налазила нада и утеха. Били су побожни и када би зачуо звук црквених звона, без обзира на то где се налази и шта ради, сваки Србин би се прекрстио и тај обичај се чувао из генерације у генерацију.

Једна од сеоских легенди која показује веру мештана у изузетност своје цркве била је прича о звоњави звона чувене париске катедрале Нотр Дам, којом је целој Европи објављена победа српске војске у Косовском боју, иако се касније испоставило да та вест није била тачна. Чуружани су говорили да је штета што је њихова црква касније саграђена, јер да су њена звона објавила победу, онда би то заиста и била победа. Они су у то и чврсто веровали, јер су у разним, мање или више тешким историјским моментима, звона била извор информација, а црквена порта место окупљања.

Овде се, већ је речено, увек дубоко веровало у Бога. Тако се десило да су за време рата и мађарске окупације хонведи срушили четири велика православна крста који су били постављени на свим улазима у село. У следећих неколико година Чурут је два пута погодило велико невреме са градом, које је потпуно уништило летину на највећем броју њива, а једном их је задесила и поплава због које су се осушили воћњаци поред Тисе. Народ је био апсолутно уверен да се то дешава због тога што су рушењем крстова остали без божје заштите. Одмах после ослобођења покренута је иницијатива да се крстови обнове, иако се знало да нова комунистичка власт, најблаже

речено, није наклоњена цркви, нити ичему што има везе са вером. Људи су се организовали, многи су скупили храброст и потписали молбу, која је упућена самом државном врху. Није да се нису бојали одмазде локалних представника нове власти, али страх од Бога је ипак био већи.

На изненађење многих, из Београда је стигао позитиван одговор и дозвола да се подигну нови крстови. Вероватно су они који су тако одлучили размишљали да им се више исплати да попусте и имају мир у селу, него да повећају незадовољство које је и до тада постојало, нарочито после принудног откупа и притисака око учлањења у задруге. Лако је скупљен новац и крстови су поново постављени на сва четири уласка у село, а Чуружани су осетили огромно олакшање, имали су осећај да су се вратили Богу и да их он поново штити.

Од тада је прошло преко осам година и за то време Чуруг није погодило ниједно катастрофално невреме. Било је, истина, периодичних непогода, али ни близу нису оставиле тако тешке последице као оне у времену без крстова. То је додатно уверило мештане да их Бог поново гледа и били су пресрећни због тога.

Иако су све заједнице које су вековима живеле у селу, и српска и мађарска и јеврејска и немачка, чувале своје обичаје, после Другог светског рата у Чуругу су остали само Срби и обележавали су се само православни празници. Те прославе су биле далеко скромније него између два рата јер нове власти нису благонаклоно гледале на њих. Ипак, по кућама су сви неговали вековне обичаје, свака православна породица посебно свечано обележавала је Божић, Ускрс и Славу.

Колика је одувек била приврженост чурушких Срба православљу најбоље се види по томе што су они, поред традиционалног обележавања празника који су свуда исти, имали и своје карактеристичне свечаности, привлачећи пажњу и људи из суседних села који су долазили да уживају.

Шестонедељни божићни пост се обавезно поштовао, а Очеви који су се обележавали три недеље пре и Материце, на две недеље пре празника били су дани радости, када су деца под столом везива-

ла ноге очевима и мајкама, а ови их даривали. Два дана пре Божића, на Туцин дан, нико у породици није смео да подигне глас на другога, то је била припрема за најрадоснији хришћански празник, дан Христовог рођења.

За Бадњи дан домаћин би увече уносио Бадњак у кућу где су га чекали чланови породице. Под је био покривен сламом, бацали су се ораси које су деца пијучући скупљала, а после посне вечере бадњак се палио у дворишту, а искре са ватре летеле у висину, уз певање и радосну вриску деце. Паљење Бадњака домаћини су обежавали пуцањем из ловачких пушака, тако да је цело село одјекивало.

На Бадње вече деца би коринђала, мало би се маскирали и кренули да честитају Божић комшијама, а ови би их даривали јабукама, сувим шљивама и орасима.

Између два рата за Чуруг је био карактеристичан још један божићни обичај, ношење Вертепа. На Бадње вече и рано јутро божићног дана костимирани младићи су носили макету цркве и приказивали библијску причу о Христовом рођењу. Улазили су у куће и глумили, а за узврат били богато даривани.

Гледајући вертепску представу деца су, још од малих ногу, сазнавала причу о рођењу Сина Божијег. Овај обичај је нестао после Другог светског рата.

Божићни дан би почињао умивањем водом из бунара у којој би била румена јабука, а онда би долазио положајник – први божићни гост у кући. Највише се волело да то буде дете јер су деца чиста и још неискварена и доносе срећу. За Чуруг је карактеристично да су многи желели да им положајнице буду Циганке, јер сматрало се да оне доносе срећу. Још ако би била у другом стању сваки домаћин би био убеђен да је унела здравље и благостање у његов дом и богато би је даровао.

То су биле ретке прилике показивања наклоности према Циганима који су, иначе, често били проглашавани кривим и онда када нису имали никакве везе са учињеним делом, нарочито код крађа стоке, кокошака или шунки са тавана.

Након повратка из цркве приступало се гостинском столу и божићном ручку, који се жељно чекао сво време поста. Посебно је било интересантно тражење новчића у чесници и, случајно или не, најчешће га је налазило најмлађе дете.

Вијање Божића је, исто тако, био обичај типичан за ово село. Сеоски момци и млађи домаћини би божићног поподнева јахали коње улицама, јурили се и тркали: вијали Божић, како се говорило. Одлазили су до кућа девојака да честитају и то је била једна од прилика да се види ко се коме свиђа. Ако би било довољно снега, упрезале би се и саонице које би јуриле селом. Иако су многи обичаји замрли после овог рата, вијање Божића није и та традиција је опстала у Чуругу.

Ускрс је започињао Лазаревом суботом, недељу дана пре празника, врбицом и ватрама Лазарицама које су масовно паљене на улицама и раскрсницама. Млади су прескакали ватру, а често би се око ње играло коло. У коло се хватало поред момка или девојке која ти се свиђа.

Деца су тога дана вођена у цркву где су добијала гранчицу врбе, а око храма би се обично продавале бомбоне и лизалице, тако да су га најмлађи једва чекали.

Велики петак и Ускрс су обележавани на традиционалан начин, уз туцање јајима која су фарбана на Велики петак, јутрење и свечани ускршњи ручак. Као и за Божић, тако су Чуружани и за Ускрс имали свој обичај – поливање девојака.

На други дан празника, младићи би се свечано облачили, презали коње и кола и одлазили до девојачких кућа да поливају девојке водом које би им оне у бокалима износиле. Наравно, била је то још једна од прилика да свако од њих покаже која девојка му се свиђа, па су често у бокале сипали колоњску воду пре него што полију одабрану.

У овако патријархалној средини, момцима није било лако да дођу до жељене девојке. Зато су и користили прилику да им искажу наклоност кроз Вијање Божића и Поливање за Ускрс. Не зна се ко се више радовао могућности да покаже симпатију, оне или они.

Девојке су чекале да виде коме се свиђају и молиле Бога да то буде баш онај који се и њој допада, а момци, који су обично симпатисали више девојака, прижељкивали су да им умилни поглед упути баш она која им се највише свиђа.

Очијукање између момака и девојака било је нарочито изражено на сеоским рогљевима, угловима улица где су се млади свако вече окупљали и играли разних игара. Младићи су обилазили рогљеве тражећи своју срећу, говорило се да онај момак који рогаљ мења, тај девојку нема.

Сеоске улице су биле пуне дудова на које су биле окачене љубашке и где су се момци удварали девојкама љубајући их. Оне би, као, вриштале од страха, а у ствари су уживале у њиховој пажњи.

У јесен и зиму, када би захладило, млади су ишли на седељке и прела у девојачке куће. Овде су се играле разне игре.

Најомињеније су биле фоте јер су оне омогућавале да се најотвореније покажу симпатије према њој или њему.

Скоро све везе момака и девојака су започињале доласком младића на коњу пред девојачку кућу када би се вијао Божић, поливањем одабране младе на Ускрс, на рогљу, љубашци или на прелу одакле су младићи знали да одведу девојку директно у своју кућу и да обавесте њене родитеље да им је кћерка одбегла. Родитељи би били шокирани, често и љути, али ту повратка више није било, враћање девојке је била срамота и за њену и за младожењину породицу.

После задњег рата све се променило. Уместо окупљања на рогљу млади су почели увече излазити на корзо, шетајући у круг у центру села. Придруживање момку или девојци у шетњи био је знак наклоности, а она би се потврдила плесањем на игранкама које су организоване у Омладинском дому.

Старији су са презиром гледали на нове обичаје, говорећи да у њима нема ни традиције, нити романтике, а многи млади су им се радовали јер је сада било лакше прићи жељеном момку или девојци. Позовеш је на плес, па ако јој се свиђаш она ће устати, а ако те одбије значи да ниси њен тип.